

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. המורדת על בעלה ... המורד על אשתו מוסיפין על כתובתה ... מורדת ... מתשמיש המטה ... המורד ... מתשמיש 1
- ב. אחת לי ארוסה ונשואה ואפי' נדה ואפילו חולה ואפי' שומרת יבם 3
- ג. ממלאכה לא הויא מורדת 3
- ד. המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה ... שיהו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו ... בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ... נמלכין בה ... דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה 4
- ה. אמרה מאים עלי לא כייפינן לה 6
- ו. כלתיה דרב זביד אימרדא הוה תפיסא חד שירא ... מרדה לא הפסידה בלאותיה קיימין 7

דף סג.

א. המורדת על בעלה ... המורד על אשתו מוסיפין על כתובתה ... מורדת ... מתשמיש המטה ... המורד ... מתשמיש

אשה המונעת בעלה מתשמיש המטה היא נקראת מורדת, ותקנו בה חז"ל תקנות, לפי סדר מסויים, בתחלה שואלין אותה מפני מה מרדה, ויש חילוק בין אם אמרה מאסתיהו ושנאתיו ולא אוכל להבעל לו מדעתי, או אם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו, ואמרה הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך, או מפני שקללני או מפני שעשה עמדי מריבה וכיוצא בדברים אלו ויתבאר להלן עמוד ב.

איש המורד על אשתו ואמר הריני זן והריני מפרנס, אבל איני בא עליה מפני שנאתיה, או שממעט מהימים שחייב לה עונתה מתוך כעס וכדומה, ואפילו עושה כן לנקום בה עתה לזמן מוגבל וישוב אליה לאחר שוך כעסו¹, אמרו חכמים ז"ל שמוסיפין לה על כתובתה משקל ל"ו שעורים של כסף

¹ מחנה חיים ח"ב סי' מא מובא באוצה"פ שם ס"ק ב אות א

הלכות הדרה היומי

מסכת כתובות

² בכל שבוע, ונעשה חוב עליו³, ויושב כן ולא ישמש, כל זמן שתמצה היא לישב, שאין כופין אותו לשמש⁴. וגם אם שמש בכפיה עדיין דינו כמורד⁵.

ואף על פי שכתובתה הולכה ונוספת הרי הוא בלא תעשה, שנאמר (שמות כא פסוק י) וְעֲנֵתָהּ לֹא יִגָּרַע וּכְמוֹ שֶׁהִתְבָּאָר לְעֵיל דָּף סב.

ואם היא רוצה כופין אותו להוציא מיד⁶ וליתן כתובה. ואם הוא מתמצה לגרש מיד וליתן כתובה יש אומרים ששוב אין מוסיפין לה על כתובתה אם היא אינה רוצה להתגרש, וגם שוב אינו עובר בלאו דלא יגרע, שהרי מן התורה יכול לגרשה בעל כרחיה, ולא אמרה תורה לא יגרע אלא כשאינו רוצה לגרשה.

ובימינו שיש חרם דרבינו גרשום שלא לגרשה בעל כרחיה י"א⁷ שאם שאם אינה מתרצת דינו כמורד אפילו שמוכן לגרשה מיד ומוסיפין על כתובתה, וי"א⁸ שיון שמתמצה לתת כתובתה אין דינו כמורד ואין מוסיפין על כתובתה.

ואם מורד בחיוב מזונותיו⁹, ואינו רוצה לזון את אשתו, כופין אותו לזון או להוציא אותה, בגט, וכן דעת רוב הפוסקים. וי"א¹⁰ שדינו כמורד מתשמיש ומוסיפין על כתובתה.

² שהם ג' דינרים של המשנה והוספה זו היינו חצי דינר על כל יום ובשבת לא מוסיפין משום דמחזי כשכר שבת משא"כ במורדת דפוחתים מן הכתובה פוחתים אף על שבת. ב"ש שם ג

³ ואין נותנים לה מיד. ב"ש שם ב. אולם אין זה עונש עליו, או תשלום צער לאשה, אלא תשלום הוא על מנת שיאלץ את הבעל להפסיק ממרדו וישוב לחיק אשתו. אוצ"ח פ"ש ס"ק ד ב ממשפטי שמואל

⁴ דאיסור היא דכתיב בלא דעת נפש לא טוב דצריכים דעתו ודעתה אבל באמת אם שימש ע"י כפיה מ"מ הוא מורד. ב"ש שם ד

⁵ באה"ט שם ד

⁶ ואין נותנים לו ז' ימים אף על גב במדיר ממתנין ז' ימים כמ"ש לעיל דף סא: משום מדיר אי' טפי פת בסלו כמורד וכ"כ בפרישה וכאן לכ"ע כופין אותו לגרש אותה כמ"ש בתו' והרא"ש. ב"ש שם ה

⁷ כנה"ג וכן דעת הח"מ ג

⁸ דעת הב"ח וכן דעת הב"ש שם ו

⁹ דעת הרמב"ם בפ' י"ד מה"א דין ט"ו וכ' המ"מ דכשם דמורדת באשה ק"ל דאינה אלא מתשמיש כרב הונא אבל באומרת איני עושה מלאכה אין לה דין מורדת אלא כופין אותה בשוטים או מונע ממנה מזונות או מוכרין כתובתה בטובת הנאה כדי שישכיר עליה עבד או שפחה לשמשו כך איש המורד אינו אלא מתשמיש דסיפא דמתני' שם דתני המורד על אשתו וכו' דומיא דרישא דתני' המורדת על בעלה אבל מונע ממנה מזונות כופין אותו להוציא לרב או כופין אותו לזון לשמואל ואין כאן דין מורד להוסיף על הכתובה. ח"מ שם א, וכיון שכופין אותו ואפשר בכפיה אין בו דין מורד להוסיף על כתובתה.

¹⁰ המור כתב שגם כמורד נקרא מורד כמו מורד מתשמיש ומוסיפין לה על כתובתה אם תמצה להמתין וכ"כ הרא"ש דאפי' לרב הונא דסבר דמורדת ממלאכה לא הוי מורדת אבל איש המורד מלזונה נקרא מורד וע' בב"ח שם שהרא"ש יחיד בדין זה נגד שאר פוסקים. ח"מ שם. ובתו' כתבו דין זה תליא בפלוגת' אם י"ל איני ניוזנית ואיני עושה לכן לפסק הלכה דק"ל היא י"ל איני ניוזנית ואיני עושה לא הוי מורדת אבל הוא א"י לומר איני נזונך הוי מורד. ב"ש שם א

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ובימינו שאינו יכול לגרשה בעל כרחו י"א¹¹ שאם רוצה ליתן לה כתובה ולגרשה. א"צ ליתן לה מזונות כיון שהוא אנוס בתקנות חרם ר"ג. וי"א¹² שכיון שאינו יכול לגרשה כופין אותו ליתן לה מזונות.

ואם יש לו אמתלא מבוררת שמאוסה עליו יכול לעכב עליה מזונותיה¹³.

ב. אחת לי ארוסה ונשואה ואפי' נדה ואפילו חול'ה ואפי' שומרת יבם

כסדר שיבואר להלן עמוד ב עושין לה אם מרדה בו כדי לצערו או שמאוס עליה¹⁴, אפילו היתה נדה¹⁵ או חול'ה שאינה ראויה לתשמיש בכל זאת דין מורדת יש לה, ואין חילוק בין התחילה למרוד קודם חליה או מרדה בתוך חליה שאינו רוצה לטבול ואמרה מצערנא ליה ובעינא ליה.

ואפילו היה בעלה ספן שעונתה לששה חדשים ומרדה בו מיד כשיצא אפילו שאינו חוזר אלא לסוף ששה חדשים מתחיל מרדה מעתה¹⁶, ואפילו יש לו אשה אחרת, וכן ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה כדי לצערו ולא נשאת הרי זו נקראת מורדת מתשמיש.

יש אומרים¹⁷ שגם יבמה שלא רצתה להתייבם, כדי לצערו מורדת היא ועושין לה ג"כ כסדר שיבואר. וי"א¹⁸ שאינה מורדת.

דף סג:

ג. ממלאכה לא היא מורדת

¹¹ תשובת מהר"א מורח"י סי' ל'.

¹² ח"מ שם ג ובתשו' מהר"א בן יששון סי' נ"ה פסק דהבעל י"ל קים לי כמהר"א מורח"י. גם ב"ח פסק כמהר"א מורח"י. מיהו מתשובת הרא"ש כלל מ"ב ומהרי"ק שורש ק"ז משמע שהוא חייב ליתן לה מזונות וכסות

¹³ בית יעקב שם ועיין אוצ'ה"פ מס"ק ט אות יב – יד באריכות

¹⁴ ח"מ שם ב

¹⁵ שו"ע ונו"כ שם ב

¹⁶ ב"ש שם כג

¹⁷ שו"ע ונו"כ קסב א זה דעת הרמב"ם דס"ל מצות יבום קודמת כמ"ש הטור אבל ר"ת והרא"ש שס"ל מצות חליצה קודמת אין דינה כמורדת. ט"ז שם ד

¹⁸ רמ"א שם קסה א

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

כבר התבאר שכל¹⁹ שדרך נשים באותו מקום לעשות מלאכות מסוימות להשתכר, כופה אותה לעשות אותן מלאכות להרויח בהן, ואם אין דרך הנשים לעשות מלאכות, מ"מ כופה אותה שלא תשב בטל, ועכ"פ שתעשה מלאכה בצמר. וחייבת²⁰ האשה לעשות מלאכות הבית, לאפות ולבשל ולכבס וכיוצא בזה, אם דרך משפחתו ומשפחתה לעשותן, ואם הכניסה לו שפחות שאין דרך שתעשה מלאכות אלו, אינה חייבת לעשותן.

מלאכות שיש בהם משום חיבה, חייבת לעשות בעצמה, כגון רחיצת פניו ידיו ורגליו ומוזיגת הכוס והצעת המטה, ודברים אלה תעשה בעצמה אפילו יש לה כמה שפחות.

ואפילו יש לו ממון הרבה, ואפילו היו לה כמה שפחות אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה, שהבטלה מביאתה לידי זימה, אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום כולו, אלא לפי רוב הממון ממעטת המלאכה, ויש אומרים שאפילו אמרה איני ניוזנית ואיני עושה כופין אותה לעשות מלאכה קצת.

אשה²¹ שנמנעת מלעשות מלאכות שהיא חייבת, כופין אותה ע"י בית דין, ויש אומרים שאפילו אומרת איני ניוזנית ואיני עושה, אינו מועיל לפוטרה ממלאכות הבית. ומ"מ אין לה דין מורדת שיבואר להלן, בכך שאינה רוצה לעשות מלאכה. אלא אין לה מזונות²².

ד. המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה ... שיהו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו ... בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ... נמלכין בה ... דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה

אשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא נקראת מורדת, בתחלה שואלין אותה מפני מה מרדה. אם מרדה מתחת בעלה כדי לצער, ואמרה הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך, או מפני שקללני או מפני שעשה עמדי מריבה וכיוצא בדברים אלו, שולחין לה מבית דין ואומרים לה הוי יודעת שאם את עומדת במרדך, אפילו כתובתך מאה מנה הפסדתה אותה,

¹⁹ שו"ע ונו"כ אבהע"ז פ א

²⁰ שו"ע ונו"כ שם ו

²¹ שו"ע ונו"כ שם טו

²² רמ"א שם טו וחי"מ כו

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ארבע שבתות זו אחר זו, ואומרים פלונית מרדה על בעלה, ויש אומרים²³ שאין צריך להכריז בכל יום אלא ד' שבתות ממש וכן עיקר ביום דמצויין רבים בבית הכנסת.

אחר הכרזה שולחין לה בית דין פעם שנית אם את עומדת במרדך הפסדת כתובתך, אם עמדה במרדה ולא חזרה בה, נמלכין בה עוד פעם אחרת ותאבד כתובתה ולא יהיה לה כתובה כלל²⁴. ויש מפרשים שאין מזהירים על יד שליח, אלא הבית דין בעצמם שולחין אחריה ונמלכין בה קודם שיפסקו הדין להפסידה כתובתה²⁵, שבפני הבית דין תתבייש יותר ושמא תתרצה ותשמע להם, וכן עיקר.

אין נותנין לה גט עד י"ב חדש אולי תתפייס בתוך הי"ב חדש²⁶, אבל אין לה מזונות ג"כ כל אותן הי"ב חדש, והוא אוכל פירות ואפילו היא מעוברת, אך מעשה ידיה שלה, אם מתה קודם הגט בעלה יורשה, וחייב בפדיונה ובקבורתה²⁷. וי"א²⁸ שאיבדה כל כתובתה ותנאי כתובה ואין לה כלום.

²³ רמ"א שם מהר"ן והג"מ

²⁴ ומשמע דאם חזרה בה לא הפסידה כלום וכתב הר"ן וכ"ת אתיא לאערומי דמרדה ג' שבתו' ובר' הדרה בה וכן לעולם ליתא דאפשר דכל שעברו עליה ד' שבתות של הכרזה בין הפעמים כולם הפסידה כתובתה ואחרים אומרים דבתוך ד' שבתו' פוחדין ז' ז' ומ"ה לא אתיא לאערומי אבל אינה מפסדת כתובת' בבת אחת אלא בד' שבתו' רצופים. ח"מ שם ט

²⁵ ח"מ ט מהר"ן

²⁶ כתב המ"מ משהין אותה י"ב חודש ומבקשין ממנו שלא לגרשה תוך זה הזמן מפני שננאי הוא לבנות ישראל שמתגרשו' מבעליהן מפני קטטה ושמא תוך זמן זה מרצין זה את זה ותשאר עם בעלה משמע דאם רוצה דוק' לגרש' מגרשה בלא כתובה רק שמבקשין אותו שלא לעשות וכ"כ הסמ"ג בשם ר"ת וכן הוא שיטות הרמב"ן ורשב"א כמ"ש לעיל וכ"כ הר"ן וכ"פ הש"ג ודעת הרשב"א דלא הווכרה שהייה בגמר' רק למאס עלי ועיין בתשובה בב"י אבל במורדת ממש מיד לאחר ד' שבתו' והמלכה שניה הפסידה הכל ואם ירצה לגרשה מגרשה מיד ואין מבקשין אותו כלל. אבל דעת הרא"ש והמור דכל י"ב חודש אם ירצה הבעל לגרש לא אבדה כתובתה אפילו במאס עלי שמוחלת לו הכתובה לא הוי מחילתה מחילה כל י"ב חודש ומכ"ש במורד' ממש שאינה ראויה להתגרש מיד שודאי נותנין לה ג"כ זמן י"ב חודש אחר הכרז' ד' שבתו'. ח"מ שם י ובסמוך פסק בהג"ה כהרא"ש ותמוה הוא איך פסק נגד כל הפוסקים הללו גם כהרא"ש אין מוכרח זאת אלא המור כתב כן בשמו, ועיין בר"ן. ב"ש שם יג

²⁷ זה הוא דעת הרא"ש והמור דלא הפסידה כל י"ב חודש רק מזונות' לבר אבל כתובה אית לה וא"כ אית לה ג"כ תנאי כתובה ופרקונה וגם חייב בקבורת' מאחר שאינו יכול לגרשה בלא כתובה וגדונוי' אבל לדעת הרמב"ם שאין לה כתובה כלל כל י"ב חודש א"כ גם תנאי כתובה בטל ואם כן אין לו פירות ואינו חייב בפרקונה' ובקבורת' מאחר שאין לה כתובה ומיהו אפשר מאחר שהוא יורשה חייב גם כן בקבורת. ח"מ שם יב ועיין ב"ש יג שכן עיקר

הלכות הדין היומי

מסכת כתובות

לאחר י"ב חדש הואיל ואברה כתובתה אין לבעל עליה כלום ולא היא על בעלה, ואין לה כל תנאי כתובה הואיל ויכול לגרשה בלא כתובה והוא מעכבה מרצונו, ואם חזרה בה לאחר י"ב חדש לא מהני חזרתה אלא אברה כתובתה. ואם רוצה לקיימה צריך לכתוב לה כתובה אחרת, אבל תוך י"ב חדש יכולה לחזור בה ויש לה כתובה²⁹. ואם מת תוך י"ב חדש יש לה כתובה מן היורשים.

אם רוצה לגרשה תוך י"ב חדש נותן לה צאן ברזל שלה וכתובתה מנה ומאתים אבל לא מה שכתב לה, שלא כתב לה על דעת שתצא ממנו.

יש אומרים שבזמן הזה באלו הארצות שאין נושאין שתי נשים, לא משהינן לה שנים עשר חדש אם רוצה לגרשה, ואם אינה רוצה מתירין לו לישא אחרת, שאין לה זכות לעגנו³⁰. ויש חולקין ואומרים שאין להתיר לו לישא אחרת, אלא יגרשנה בעל כרחיה³¹, וכן עיקר. ודוקא בנשואה אבל בארוסה המורדת על בעלה ואינה רוצה ליכנס לו יגרשנה בעל כרחיה או מתירין לו לישא אחרת.

וכל זה דוקא תוך י"ב חדש, אבל לאחר י"ב חדש אפילו נשואה אם הוא רוצה לגרש צריכה לקבל ממנו בעל כרחיה או מתירין לו לישא אחרת, שאין כח ביד האשה לעגנו לעולם.

ה. אמרה מאיס עלי לא כייפינן לה

מנעה בעלה מתשמיש המטה וכששואלין אותה מפני מה מרדה. אם אמרה מאסתיהו ושנאתיו ולא אוכל להבעל לו מדעתי, אם רצה הבעל³² לגרשה אין לה כתובה כלל³³,

אולם כיון שטוענת מאיס עלי, אם האמת עמה מה לה לעשות הלא קצת אנוסה היא, ואינה כשבויה שתבעל לשנואי לה, ואף על פי שאין זה מועיל לה לכופו לגט, שאם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה שיתנו עיניהן באחר וימרדו בבעליהן בטענת מאיס, מ"מ נוטלת בלאותיה

²⁹ אין להקשו' א"כ אתיא לאערומי ותצער אותו עד סוף י"ב חודש ואח"כ תחזור בה וע"כ כתב הר"ן דאין יכולה לחזור די"ל דמאחר דמביישין אותה בהכרות ד' שבתו' לא אתיא להערים. ח"מ שם יד

³⁰ אפשר אף תוך ד' שבתו' אם רוצה ליתן לה כתובה ולגרש אין מונעין אותה מאחר שא"א לו בלא אשה אפילו עונה אחת ואם אינה רוצה לקבל גט מתירין לו לישא אשה אחרת. ח"מ שם טו

³¹ ח"מ שם מז

³² אולם אין כופין אותו ודלא כרמב"ם ורשב"ם. ח"מ שם וב"ש ז

³³ ומה שתקנו הכרזה במורדת כדי לצערו ולא תקנו הכרזה במורדת משום מיאוס, היינו טעמא משום דזו האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה ואינו מיאוס עליה, אפשר שתתבייש ותחזור למוטב על ידי הכרזה, אבל במאוס עלי מן הסתם לא תחזור בה בכמה הכרזות ולא יועיל הכרזה

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

הקיימין בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן בין נכסי מלוג שלא נתחייב באחריותן, שאינה מפסדת בזה את שלה, שמא אמת טוענת,

אבל משל בעלה אינה נוטלת כלום, ואפילו מנעל שברגלה ומטפחת שבראשה שלקחם לה פושטת ונותנת, וכן כל מה שנתן לה מתנה מחזרת אותו, מבואר סבלונות ששלח לה וכן מתנו' שניתן מחמת אביו או קרוביו בשעת הנישואין או אח"כ צריכה להחזיר³⁴, שלא נתן לה על דעת שתקבלם ותעזוב ותצא ממנו.

וכל זה דוקא שמבקשת גט ואינה מזכרת כתובה, אבל אם אומרת יתן לי גט ובעינא כתובתי, חיישנן שמא נתנה עיניה באחר, ויש לה דין מורדת שעושה כן כדי לעזר אותו, כזכר.

ו. כלתיה דרב זביד אימרדא הוה תפיסא חד שירא ... מרדה לא הפסידה בלאותיה קיימין

המורדת³⁵ הזאת כשהיא יוצאת אחר י"ב חדש בלא כתובה תחזיר כל דבר שהוא של בעל, אבל נכסים שהכניסה לו ובלאותיהם הקיימים אם תפשה אין מוציאין מידה, ואם לא תפשה אין נותנין לה, וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל עליו אחריותן אינו משלם לה כלום, ואם יש קרקעות בין של נכסי צאן ברזל בין של נכסי מלוג ברשותה הם והיא נוטלתן.

כל מה שאמרנו במורדת מחמת מיאוס יש אומרים דהיינו דוקא כשאינה נותנת אמתלא וטעם לדבריה למה היא אומרת דמאוס עליה, אבל בנותנת אמתלא לדבריה כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו וכיוצא בזה, אם נראין דבריה אמת מבוררין אז דייננן ליה בדינא שתקנו הגאונים ונקרא דינא דמתיבתא, והוא זה שהבעל צריך להחזיר לה כל מה שהכניסה לו בגדונייתה דהיינו צאן ברזל אם הם בעין וראויים למלאכתן הראשונה נוטלת הכל כמו שהוא, ואם אינן ראויין למלאכתן הראשונה וכל שכן אם נגבדו או נאבדו צריך הבעל לשלם הכל, ונכסי מלוג שלה אם הם בעין או דבר הבא מכחן נוטלתן, אבל אם כלו לגמרי אין הבעל צריך לשלם. אבל כל מה שנתן לה או כתב לה אינה נוטלת כלום, דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה ואפילו אם תפשה צריכה להחזיר.

ואין כופין אותו לגרש ולא אותה להיות אעלה, כיון שנותנת אמתלא לדבריה אינה כשבויה להיות תחת השנואי לה. ואם עשה שלא כהוגן שקדשה ברמאות ובתחבולות, כופין אותו אפילו לגרש.

³⁴ ב"ש שם ט

³⁵ שו"ע ונו"כ שם ג

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

אשה שלא רצתה לחזור לבית בעלה מפני שרצתה לעכב תכשיטיה מנכסי צאן ברזל שלה והדין
ודברים נמשך זמן רב, וטוען הבעל שמכיון שלא חזרה אליו יש לה דין מורדת ואין לה מזונות,
זכותה לעכב חזרתה עד שהב"ד יפסוק הדין עם מי, ויש לה מזונות³⁶.

³⁶ שו"ת רב פעלים (ח"ב אהע"ז סימן כה)